

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Sygn. akt P 55/11
BAS-WPTK-2143/11

Warszawa, dnia 17 września 2013 r.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KAN C E L A R I A	
wpl. dnia	18. 09. 2013
L.dz.	L.zał. ....

Termin rozprawy: 24 września 2013 r.

Trybunał Konstytucyjny

Na podstawie art. 34 ust. 1 w związku z art. 27 pkt 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.), w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej modyfikuję wyjaśnienia w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Toruniu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 13 lipca 2011 r. (sygn. akt P 55/11), jednocześnie wnosząc o **umorzenie postępowania na posiedzeniu niejawnym** ze względu na utratę mocy obowiązującej przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny przez akt normatywny w zakwestionowanym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym) a w konsekwencji również niedopuszczalność rozpoznania pytania prawnego z uwagi na wtórne niespełnienie przesłanki funkcjonalnej (art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym).

Uzasadnienie

I. Dotychczasowe stanowisko Sejmu w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym

1. Pismem z 16 lutego 2012 r. Marszałek Sejmu przekazał Trybunałowi Konstytucyjnemu stanowisko Sejmu w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w Toruniu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 13 lipca 2011 r. (sygn. akt P 55/11), wnosząc o stwierdzenie, że art. 15 ust. 1 zdanie 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.; dalej: u.u.s.r.) w zakresie, w jakim uzależnia uzyskanie zasiłku macierzyńskiego z tytułu przyjęcia dziecka na wychowanie od złożenia wniosku o przysposobienie w czasie do ukończenia przez dziecko jednego roku, jest niezgodny z art. 2, art. 18 i art. 32 Konstytucji.

Ponadto, Marszałek Sejmu wniósł o umorzenie postępowania w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

2. Zaskarżony przepis stanowił:

„Z tytułu urodzenia dziecka, a także z tytułu przyjęcia dziecka w wieku do jednego roku na wychowanie, jeżeli w tym czasie został złożony wniosek o przysposobienie, ubezpieczonemu przysługuje zasiłek macierzyński w wysokości czterokrotnej emerytury podstawowej”.

3. W przesłanym Trybunałowi Konstytucyjnemu stanowisku Sejm przedstawił argumenty przemawiające za niekonstytucyjnością badanego przepisu.

II. Utrata mocy obowiązującej przepisu w zakwestionowanym zakresie

1. Kwestionowana regulacja uległa zmianie. Na podstawie art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 983; dalej ustawa zmieniająca) art. 15 ust. 1 u.u.s.r. otrzymał następujące brzmienie:

„Zasiłek macierzyński przysługuje ubezpieczonemu z tytułu:

- 1) urodzenia dziecka,
- 2) przyjęcia dziecka w wieku do 7 roku życia na wychowanie, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego – do 10 roku życia, jeżeli w tym czasie został złożony wniosek o przysposobienie,
- 3) przyjęcia dziecka w wieku do 7 roku życia na wychowanie w ramach rodziny zastępczej, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego – do 10 roku życia – w wysokości czterokrotnej emerytury podstawowej”.

Zgodnie z art. 8 ustawy zmieniającej weszła ona w życie z dniem 1 września 2013 r.

2. Artykuł 15 ust. 1 zdanie pierwsze u.u.s.r. w zaskarżonym brzmieniu kształtował pozycję prawną rolnika ubiegającego się o zasiłek macierzyński z tytułu przyjęcia dziecka na wychowanie w sposób mniej korzystny w stosunku do osób objętych powszechnym systemem ubezpieczenia społecznego. Ten mankament wspomnianej regulacji został usunięty przez ustawodawcę. Jak wynika z uzasadnienia projektu ustawy zmieniającej, celem nowelizacji były również „zmiany w zakresie prawa do zasiłku macierzyńskiego osób podlegających systemowi rolniczemu w związku z przysposobieniem dziecka. Zmiana zmierza do zrównania sytuacji tych osób, z sytuacją osób podlegających ubezpieczeniom w systemie powszechnym” (projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 939/VII kad., s. 10; zob. także wyjaśnienia podsekretarza stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej M. Buciora przedstawione na posiedzeniu Komisji Polityki Społecznej i Rodziny [nr 65] z 3 stycznia 2013 r., zob. biuletyn nr 1371/VII kad.). Nowelizacja art. 15 ust. 1 pkt 2 u.u.s.r. doprowadziła do sanowania stwierdzonej w stanowisku Sejmu niekonstytucyjności zakwestionowanego w pytaniu prawnym przepisu.

3. Przepis, który stanowi przedmiot kontroli w niniejszym postępowaniu został formalnie wyeliminowany z systemu prawa. Jednakże, jak wynika z analizy orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, formalne uchylene przepisu nie zawsze jest równoznaczne z pozbawieniem tego przepisu mocy obowiązującej. Przepis prawny uznawany jest za obowiązujący w takim zakresie, w jakim ma nadal

zastosowanie do określonych zdarzeń prawnych, a zatem przez taki okres, w jakim na jego podstawie są albo mogą być podejmowane indywidualne decyzje stosowania prawa (zob. wyroki TK z: 31 stycznia 2001 r., sygn. akt P 4/99; 9 lipca 2009 r., sygn. akt K 31/08; 15 grudnia 2009 r., sygn. akt K 30/08; 16 marca 2011 r., sygn. akt K 35/08; 18 lipca 2012 r., sygn. akt K 14/12). W związku z powyższym nasuwa się pytanie, czy pomimo uchylecia (derogacji) zaskarżonego przepisu możliwe jest dalsze jego stosowanie do sytuacji z przeszłości, teraźniejszości lub przyszłości, to jest, czy przepis ten wciąż obowiązuje w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.; dalej: ustawa o TK). W tym celu konieczne jest ustalenie treści odpowiedniej normy intertemporalnej mającej zastosowanie w przypadku zmiany art. 15 u.u.s.r. Prawodawca nie sformułował żadnych szczególnych przepisów przejściowych rozstrzygających, jakie prawo (dawne czy nowe brzmienie art. 15 u.u.s.r.) należy stosować do spraw w toku. O ile jest oczywiste, że w postępowaniu przed organami administracyjnymi rozstrzygnięcia w sprawach indywidualnych będą musiały zapadać na podstawie nowego (aktualnego w chwili wydawania decyzji) stanu prawnego, o tyle wątpliwości nasuwają się odnośnie do postępowań sądowych w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wszczętych i niezakończonych przed zmianą zaskarżonego przepisu, w których ocenie zgodności z prawem podlegałaby decyzja organu rentowego wydana z uwzględnieniem dawnego brzmienia art. 15 ust. 1 u.u.s.r.

Od decyzji organu rentowego przysługuje odwołanie do sądu ubezpieczeń społecznych (sądu powszechnego), a w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiotem postępowania sądowego jest ocena legalności decyzji rentowej (K. Antonów, M. Bartnicki, *Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – Komentarz*, Kraków 2004, komentarz do art. 118, s. 400). Zgodnie z orzecnictwem Sądu Najwyższego (dalej: SN): „Zakres i przedmiot rozpoznania sądowego wyznacza treść decyzji organu rentowego. Decyzja zapada po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego, którego przedmiotem i celem jest ustalenie prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego lub ich wysokości. (...) W późniejszym postępowaniu, wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, zgodnie z systemem orzekania w sprawach z tego zakresu, sąd nie rozstrzyga o zasadności wniosku, lecz o prawidłowości zaskarżonej decyzji” (postanowienie SN z 13 maja 1999 r., sygn. akt

II UZ 52/99). W razie uwzględnienia odwołania, sąd pierwszej instancji w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zmienia zaskarżoną decyzję w całości lub w części i orzeka co do istoty sprawy (art. 477¹⁴ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.; dalej: k.p.c.).

4. Mając powyższe na uwadze, konieczne jest ustalenie ogólnej reguły intertemporalnej, która miałaby zastosowanie do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, a ściśle sądowej kontroli decyzji organu rentowego. Należy rozstrzygnąć, czy w przypadku braku szczegółowego postanowienia intertemporalnego, sąd dokonuje oceny legalności decyzji rentowej według stanu prawnego obowiązującego w dacie jej wydania, a zmiana stanu prawnego w toku postępowania sądowego uprawnia osobę zainteresowaną „jedynie” do złożenia nowego wniosku o przyznanie świadczenia (zob. wyrok SN z 13 września 2005 r., sygn. akt I UK 382/04), czy też należy zastosować art. 316 § 1 k.p.c., który ustanawia zasadę aktualności orzeczenia w postępowaniu cywilnym. Wspomniany przepis stanowi: „Po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy; w szczególności zasądzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że stało się ono wymagalne w toku sprawy”. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z 18 stycznia 2012 r. (sygn. akt II UK 117/11), w którym rozważał on skargę kasacyjną od rozstrzygnięcia sądu II instancji w sprawie o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, „stanem rzeczy” w rozumieniu art. 316 § 1 k.p.c. są zarówno okoliczności faktyczne sprawy, jak i przepisy prawa, na podstawie których ma być wydane rozstrzygnięcie, ich zmiana pomiędzy wytoczeniem powództwa lub złożeniem odwołania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych a zamknięciem rozprawy (zob. także A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, komentarz do art. 316, Lex nr 147292; P. Telenga [w:] *Komentarz aktualizowany do ustawy z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego*, red. A. Jakubecki, komentarz do art. 316, Lex nr 142435).

Zdaniem Sejmu, kluczowy dla rozstrzygnięcia powyższej kwestii jest wyrok Sądu Najwyższego z 2 sierpnia 2007 r. (sygn. akt III UK 25/07), w którym ocenie poddana została zasadność skargi kasacyjnej od wyroku sądu II instancji w sprawie o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. Organ rentowy, który wniósł skargę

kasacyjną, kwestionował dopuszczalność stosowania ogólnej reguły procesowej wynikającej z art. 316 § 1 k.p.c. do spraw z zakresu ubezpieczenia społecznego. Sąd Najwyższy stwierdził, że: „[...] postępowanie sądowe jest kontynuacją postępowania administracyjnego i rola sądu sprowadza się do kontroli prawidłowości decyzji kończącej to postępowanie. Stanowiska tego nie sposób uznać za nieuprawnione. [...] Skoro postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wszczyna się poprzez wniesienie odwołania od negatywnej decyzji organu rentowego, to postępowanie to ma na celu zweryfikowanie stanowiska tego organu wyrażonego w decyzji, a więc ze swej istoty weryfikacja ta nie powinna uwzględniać stanu istniejącego w dacie późniejszej niż data jej wydania. Jednakże to, co jawi się jako oczywistość przy wystąpieniu z żądaniem przyznania prawa do renty, nie jest już tak jednoznaczne w sytuacji trwającego już przed sądem procesu odwoławczego od decyzji, kiedy to okazuje się, że ostatnia przesłanka prawa do renty spełniła się w sposób pewny i niekwestionowany przez organ rentowy już po wydaniu decyzji. Stąd pytanie, czy w takiej sytuacji uzyskanie prawa do renty wymaga złożenia ponownego wniosku w organie rentowym, czyli rozpoczęcia procedury administracyjnej od nowa. Rozważenia zatem wymaga, czy w takim właśnie wypadku nie podlega modyfikacji generalna zasada sprowadzenia postępowania sądowego do badania legalności decyzji w chwili jej wydania, o ile oczywiście przepisy dotyczące postępowania odrębnego w sprawach z zakresu ubezpieczeń modyfikacji takiej wprost nie zakazują. [...] Przepis ten [art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. – uwaga własna] zatem wyklucza stosowanie w tych sprawach reguły wynikającej z art. 316 § 1 k.p.c. skoro istniejący stan rzeczy powstały w trakcie postępowania sądowego nie może być brany pod uwagę przez sąd i co więcej stanowi on przeszkodę procesową w wydaniu merytorycznego rozstrzygnięcia w ogóle. Ograniczenia takiego nie doznają pozostałe kategorie spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych [...]. Stąd też stanowisko, że w takich sprawach zasada badania legalności decyzji organu rentowego na dzień jej wydania ma charakter bezwzględny, nie jest tak oczywista. Ostatecznie bowiem postępowanie sądowe toczy się według reguł wynikających z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, a odwołanie od decyzji organu rentowego zastępuje pozew w sprawie cywilnej. Stąd też założenie, że orzekanie w procesie przed sądem w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych dotyczy wyłącznie badania legalności decyzji organu rentowego, nie może mieć charakteru absolutnego. Ma ono bowiem uzasadnienie tylko wtedy, kiedy odwołanie się do art. 316 § 1 k.p.c.

wypaczałoby charakter postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i prowadziłoby do jaskrawego pominięcia odrębności tego postępowania poprzez całkowite pozbawienie znaczenia postępowania administracyjnego poprzedzającego postępowanie sądowe. Niebezpieczeństwa takiego nie ma w sytuacji, kiedy spełnienie się ostatniej z przesłanek prawa do świadczenia (osiągnięcie wymaganego stażu ubezpieczeniowego) w trakcie postępowania sądowego jest oczywiste i niekwestionowane przez organ rentowy”.

Pogląd Sądu Najwyższego o możliwości zastosowania zasady aktualności orzeczenia, wynikającej z art. 316 § 1 k.p.c., w postępowaniach w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych został zaakceptowany w późniejszych orzeczeniach sądów powszechnych. I tak Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w wyroku z 17 kwietnia 2013 r. (sygn. akt III AUa 77/13) stwierdził, że: „Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 476 § 2 k.p.c.), są sprawami cywilnymi w rozumieniu art. 1 k.p.c., a zatem przy ich rozpoznawaniu musi mieć swoje zastosowanie zasada aktualności orzekania wyrażona w art. 316 § 1 k.p.c., oznaczająca konieczność oparcia wyroku na stanie faktycznym i prawnym istniejącym w chwili zamknięcia rozprawy”. Natomiast w wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 17 kwietnia 2013 r. (sygn. akt III AUa 215/13) wskazano: „W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, zasadą postępowania sądowego jest badanie legalności decyzji na dzień jej wydania. Nie oznacza to jednak, iż wyłączone jest stosowanie art. 316 § 1 k.p.c. W sytuacji bowiem, kiedy jeden z warunków koniecznych dla ustalenia prawa do świadczenia zostanie spełniony po wydaniu decyzji – w trakcie postępowania odwoławczego przed sądem – nie ma przeszkód, aby sąd, stwierdziwszy spełnienie pozostałych przesłanek tego prawa, przyznał świadczenie” (zob. także wyroki SN z: 18 stycznia 2012 r., sygn. akt II UK 1117/11; 5 kwietnia 2011 r., sygn. akt III UK 106/10).

A zatem ogólną zasadą intertemporalną w rozstrzyganych przez sąd sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest określona w art. 316 § 1 k.p.c. zasada aktualności orzeczenia sądowego. Sąd powinien zatem wydać wyrok na podstawie przepisów prawa obowiązujących w momencie zamknięcia rozprawy. W przypadku postępowań sądowych, które nie zostały zakończone przed 1 września 2013 r., zastosowanie znajdzie art. 15 u.u.s.r. w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2013 r. Należy zatem uznać, że art. 15 u.u.s.r. w dawnym brzmieniu

(obowiązującym do dnia 1 września 2013 r.) nie będzie mógł zostać zastosowany do jakichkolwiek stanów faktycznych.

Tym samym, zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK, w przypadku, gdy akt normatywny (przepis takiego aktu) utracił moc obowiązującą w zakwestionowanym zakresie przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał, postępowanie powinno zostać umorzone.

5. Zgodnie z art. 39 ust. 3 ustawy o TK, postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym może być kontynuowane również wobec przepisu, który formalnie utracił moc obowiązującą (został uchylony przez ustawodawcę), jeżeli jest to konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

Ocena konstytucyjności art. 15 u.u.s.r. w dawnym (uchylonym) brzmieniu będzie dopuszczalna, jeżeli zostaną spełnione, wypracowane w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, trzy warunki: a) przepis będący przedmiotem oceny zawiera treści normatywne odnoszące się do sfery praw i wolności konstytucyjnie chronionych; b) nie istnieje alternatywny instrument prawny (poza ewentualnym uznaniem przepisu za niekonstytucyjny), który mógłby spowodować zmianę sytuacji prawnej ukształtowanej definitywnie, zanim ów przepis utracił moc obowiązującą; c) ewentualna eliminacja danego przepisu z systemu prawnego stanowić będzie skuteczny środek przywrócenia ochrony praw naruszonych obowiązywaniem kwestionowanej regulacji prawnej (wyrok TK z 16 marca 2011 r., sygn. akt K 35/08 wraz ze wskazanym tam orzecznictwem).

Zaskarżony przepis ustanawia warunki uzyskania przez rolnika prawa do zasiłku macierzyńskiego. W związku z tym trzeba stwierdzić, że pierwsza przesłanka została *in casu* spełniona, gdyż zaskarżony przepisy odnosi się do sfery praw i wolności konstytucyjnych (prawa do zabezpieczenia społecznego). Należy zatem ustalić, czy w nowym stanie prawnym wyczerpane są również dwie pozostałe przesłanki.

W postanowieniu z 13 lipca 2011 r. (sygn. akt) sąd pytający wskazał, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie prawne może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą wystąpił o kontrolę konstytucyjności. Zdaniem sądu, wyrok Trybunału Konstytucyjnego będzie miał zasadnicze znaczenie, gdyż może przesądzić o wyniku toczącego się przed nim postępowania. „Uznanie tego przepisu za zgodny z prezentowanymi zasadami i wartościami konstytucyjnymi,

a tym samym utrzymanie go w mocy, nałoży na Sąd Rejonowy obowiązek oddalenia odwołania I Z (ze względu na wiek przyjętego na wychowanie i następnie przysposobionego dziecka – O Z). Uznanie jednak art. 15 ust. 1 w/w ustawy za niezgodny z którymkolwiek z powołanych przepisów Konstytucji RP, powodujące utratę jego mocy obowiązującej, umożliwiłoby Sądowi – uwzględnienie tego odwołania i wydanie wyroku zmieniającego treść skarżonej decyzji” (pytanie prawne, s. 1).

Zaskarżony przepis utracił moc obowiązującą 1 września 2013 r. Sąd pytający powinien zastosować obecnie ogólną zasadę intertemporalną wynikającą z art. 316 k.p.c. (zasadę aktualności orzeczenia) i rozstrzygnąć sprawę biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, to jest uwzględniając stan prawny z momentu wydania wyroku. Musi zatem wziąć pod uwagę aktualne brzmienie art. 15 u.u.s.r. Zgodnie z art. 477¹⁴ k.p.c. sąd może zmienić zaskarżoną decyzję w całości lub w części i orzec co do istoty sprawy. W zawistej przed sądem pytającym sprawie powinien on przyznać osobie ubezpieczonej, kwestionującej przed sądem odmowną decyzję organu rentowego, prawo do zasiłku macierzyńskiego z tytułu przyjęcia dziecka na wychowanie. Jak bowiem wynika z przedstawionego w pytaniu prawnym stanu faktycznego, przyjęte na wychowanie dziecko urodziło się w sierpnia 2009 r. (pytanie prawne, s. 1). Występująca o zasiłek macierzyński ubezpieczona spełnia zatem aktualnie obowiązujące przesłanki uzyskania tego prawa, to jest warunek przyjęcia dziecka w wieku do 7 roku życia na wychowanie (art. 15 ust. 1 pkt 2 u.u.s.r.).

A zatem w nowym stanie prawnym nie dochodzi do naruszenia praw i wolności konstytucyjnych. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego, uznający zakwestionowany przepis za niezgodny z Konstytucją, nie stanowiłby zatem jedynego skutecznego środka przywrócenia ochrony praw naruszonych obowiązywaniem kwestionowanej regulacji prawnej. Tym samym stwierdzić trzeba, że nie został spełniony ani warunek braku alternatywnego instrumentu prawnego, poza ewentualnym uznaniem przepisu za niekonstytucyjny, który mógłby spowodować zmianę sytuacji prawnej osoby ubiegającej się o zasiłek macierzyński, ani warunek skutecznego przywrócenia ochrony praw naruszonych obowiązywaniem kwestionowanej regulacji prawnej. Z uwagi na powyższe, kontynuowanie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym wobec art. 15 u.u.s.r. nie jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Nie są spełnione warunki

wskazane w art. 39 ust. 3 ustawy o TK, a postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym powinno zostać umorzone.

III. Przesłanki dopuszczalności pytania prawnego

1. Ponadto, powstaje pytanie, czy po wejściu w życie art. 15 ust. 1 u.u.s.r. zadane w niniejszej sprawie pytanie prawne jest nadal dopuszczalne. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że skuteczne zainicjowanie kontroli konkretnej norm prawnych w formie pytania prawnego wymaga spełnienia przesłanek określonych w art. 193 Konstytucji i art. 3 ustawy o TK). Powołane przepisy, w powiązaniu z art. 32 ust. 1 i 3 ustawy o TK, ustanawiają podstawowe warunki, od których Trybunał uzależnia wydanie wyroku zawierającego odpowiedź na pytanie prawne. Trybunał Konstytucyjny, zobowiązany do działania na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji), kontroluje na każdym etapie postępowania, czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek wydania wyroku, skutkujących obligatoryjnym umorzeniem postępowania (zob. postanowienia TK z: 18 marca 2009 r., sygn. akt P 13/08; 30 czerwca 2009 r., sygn. akt P 34/07; 15 października 2009 r., sygn. akt P 120/08).

Zgodnie z art. 193 Konstytucji, „Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem”. Normę tę powtarza *in extenso* art. 3 ustawy o TK. Ponadto, „Na tle wskazanych przepisów ukształtowało się bogate orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, które – w związku z koniecznością oceny spełnienia przesłanek pytania prawnego *casu ad casum* – w naturalny sposób ewoluowało, doprecyzowując w drodze interpretacji zakres pojęć użytych przez ustrojodawcę i ustawodawcę. Analiza tego orzecznictwa dowodzi, że przyjęte rozróżnienie abstrakcyjnej i konkretnej kontroli konstytucyjności prawa ma poważne konsekwencje, zarówno jeśli chodzi o inicjowanie tej kontroli, określenie jej przedmiotu, jak i skutki wyroku Trybunału Konstytucyjnego” (postanowienie TK z 27 marca 2009 r., sygn. akt P 10/09).

Zgodnie z poglądem przyjętym w orzecznictwie i literaturze przedmiotu, art. 193 Konstytucji formułuje trzy przesłanki, które łącznie warunkują dopuszczalność przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego:

(a) podmiotową – wedle której może to uczynić jedynie sąd, rozumiany jako państwowy organ władzy sądowniczej, odrębny i niezależny od legislatywy i egzekutywy; (b) przedmiotową – w myśl której przedmiotem pytania prawnego może być wyłącznie ocena zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą; (c) funkcjonalną, która uzasadnia wystąpienie z pytaniem tylko wtedy, gdy od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie konkretnej sprawy toczącej się (zawisłej) przed sądem (zob. postanowienia TK z: 29 marca 2000 r., sygn. akt P 13/99; 12 kwietnia 2000 r., sygn. akt P 14/99; 10 października 2000 r., sygn. akt P 10/00; 27 kwietnia 2004 r., sygn. akt P 16/03 oraz powoływane tam piśmiennictwo).

Bliższej uwagi wymaga przesłanka funkcjonalna pytania prawnego. W ustabilizowanym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, że określana tym mianem zależność pomiędzy odpowiedzią na pytanie prawne a rozstrzygnięciem sprawy polega na tym, że treść orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego ma (musi mieć) wpływ na rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem stawiającym pytanie prawne. Zależność ta jest oparta na odpowiedniej relacji między treścią kwestionowanego przepisu i stanem faktycznym sprawy, w związku z którą zadane zostało pytanie prawne. Przedmiotem pytania prawnego może być tylko taki przepis, którego wyeliminowanie z porządku prawnego, w wyniku wyroku Trybunału Konstytucyjnego, wywrze wpływ na treść rozstrzygnięcia sprawy, w związku z którą przedstawiono pytanie prawne (zob. postanowienia TK z: 15 maja 2007 r., sygn. akt P 13/06; 15 października 2009 r., sygn. akt P 120/08 oraz wyroki TK z: 17 lipca 2007 r., sygn. akt P 16/06; 23 października 2007 r., sygn. akt P 10/07; 20 grudnia 2007 r., sygn. akt P 39/06; 19 lutego 2008 r., sygn. akt P 49/06; 27 maja 2008 r., sygn. akt P 59/07 i 16 czerwca 2008 r., sygn. akt P 37/07, a także wcześniejszy wyrok TK z 30 października 2006 r., sygn. akt P 10/06 oraz powołane tam orzeczenia Trybunału; zob. także Z. Czeszejko-Sochacki, *Procedury kontroli konstytucyjności norm* [w:] *Studia nad prawem konstytucyjnym*, red. J. Trzeciński i B. Banaszak, Wrocław 1997, s. 74 i n.; A. Kabat, *Pytania prawne do Trybunału Konstytucyjnego*, Białystok 1995; M. Wiącek, *Pytanie prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2011, s. 208).

2. Jak wskazano powyżej, niezależnie od wyroku Trybunału Konstytucyjnego, Sąd Rejonowy w Toruniu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń

Spółecznych powinien przyznać prawo do zasiłku macierzyńskiego ubezpieczonej na podstawie aktualnie obowiązującego art. 15 ust. 1 pkt 2 u.u.s.r. A zatem, na obecnym etapie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, od odpowiedzi na pytanie prawne nie zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem pytającym. Na skutek upływu ponad dwóch lat od dnia złożenia pytania prawnego i dokonanej w tym okresie zmiany prawa zgodnej z intencjami sądu, który zainicjował niniejsze postępowanie, nastąpiła dezaktualizacja przesłanki funkcjonalnej, decydującej o dopuszczalności rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny pytania prawnego.

IV. Wnioski końcowe

Z wymienionych wyżej względów konieczna jest modyfikacja pierwotnego stanowiska Sejmu (z 16 lutego 2012 r.). Zważywszy, że okoliczności wyczerpujące przesłanki umorzenia niniejszego postępowania ujawniły się przed rozprawą (wyznaczoną na 24 września 2013 r.), zasadne jest **umorzenie postępowania na posiedzeniu niejawnym** (art. 39 ust. 1 *ab initio* ustawy o TK), o co wnioskuje Sejm, zgodnie z *petitum* niniejszego pisma

MARSZAŁEK SEJMU

Ewa Kopacz